

ВСТУП

Відповідно до ст. ст. 27–29 Конституції України, держава забезпечує захист людини, її життя, здоров'я, честі і гідності, що, своєю чергою, вимагає вдосконалення превентивної діяльності підрозділів Національної поліції щодо запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи.

На шляху до Європейської інтеграції Україна окреслила концепцію кримінальної політики щодо запобігання злочинності. Водночас у правоохоронних органах провідну роль у виявленні та запобіганні насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи відведено підрозділам Національної поліції України. Згідно зі статистичними даними, завдяки комплексним профілактичним заходам щороку вдається запобігти близько 3,5 тис. кримінальним правопорушенням на стадії готування чи замаху. Однак попри запобіжні заходи, кримінальні правопорушення цього виду вирізняються доволі високими показниками.

Зокрема, 2018 р. зареєстровано 529139 кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, 2019 – 166464, 2020 – 138275, 2021 р. – 38274 кримінальні правопорушення, з яких: 5145 умисних вбивств, 2096 тяжких тілесних ушкоджень, 849 зґвалтувань (45 % кримінальних правопорушень вчиняється особами віком до тридцяти років).

Відтак можна стверджувати, що нині існують певні об'єктивні й суб'єктивні чинники, які негативно впливають на запобігання підрозділами Національної поліції України кримінальним правопорушенням проти життя і здоров'я особи, зокрема тим, що вчиняються студентами ЗВО.

Основи кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням розглядали такі вчені, як: Г. А. Аванесов, Ю. М. Антонян, О. М. Бандурка, Л. Д. Гаухман, В. О. Глушков, В. В. Голіна, О. М. Гумін, Л. М. Давиденко, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, А. І. Долгова, А. Е. Жалінський, А. П. Закалюк,

О. Г. Кальман, І. І. Карпець, О. М. Костенко, Н. Ф. Кузнєцова, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, П. П. Михайленко, С. Г. Міщенко, В. П. Філонов, О. М. Яковлев та ін.

Своєю чергою, запобіганню насильницьким кримінальним правопорушенням правоохоронними органами присвячені праці А. І. Алексєєва, В. В. Баранова, С. С. Галахова, П. В. Гончарова, В. Я. Горбачевського, Е. А. Дідоренка, О. Ф. Долженкова, О. В. Кириченка, І. П. Козаченка, Я. Ю. Кондратьєва, А. Г. Лекаря, В. А. Лукашова, В. С. Овчинського, С. С. Овчинського, В. Г. Самойлова, О. А. Сидоренка, В. І. Тихоненко, О. А. Шевченко, Т. І. Шевчука, В. В. Шендрика, Б. Я. Штейнбрика, О. О. Юхна та ін.

Попри безсумнівну значущість напрацювань з цієї проблематики, можна констатувати, що останніми роками кардинально змінилися тенденції і структура насильницької злочинності студентів ЗВО, чинники, що впливають на неї, форми й методи протидії, а також нормативно-правова база, що регламентує діяльність підрозділів Національної поліції у цьому напрямі. Наукові пошуки не охопили наявні теоретичні проблеми запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, а деякі положення, зокрема щодо використання сил і засобів підрозділів Національної поліції України, потребують подальшого розроблення. Відтак у роботі розглянуто основні аспекти вказаної проблеми щодо вдосконалення кримінологічних засад діяльності підрозділів Національної поліції із запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО.

Метою даної монографії є комплексне вивчення кримінологічних засад запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО та формулювання на цій основі науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення діяльності підрозділів Національної поліції у цьому напрямі юридичної практики.

Для реалізації зазначеної мети було досліджено наступні аспекти: стан наукового розроблення проблеми запобігання підрозділами Національної поліції насильницьким кримінальним

правопорушенням проти життя та здоров'я особи; кримінологічну характеристику кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО; структуру й типологію особистості студента ЗВО, який вчиняє насильницькі кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи; детермінанти, які впливають на вчинення насильницьких кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи студентами ЗВО; розкрити роль інформаційно-аналітичного забезпечення запобігання підрозділами Національної поліції насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО; основні форми взаємодії підрозділів Національної поліції з державними органами та громадськістю щодо запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО; загальнопрофілактичні заходи підрозділів Національної поліції щодо запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО а також індивідуально-профілактичні заходи підрозділів Національної поліції щодо запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО.

Об'єкт дослідження у монографії виступають суспільні відносини та закономірності діяльності підрозділів Національної поліції щодо запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО.

Предмет дослідження є кримінологічне запобігання підрозділами Національної поліції насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО.

Методологічну основу монографії становлять філософські, сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Їх застосування обумовлено системним підходом, що дає змогу проаналізувати проблеми у рамках їх соціального змісту та юридичної форми. Зокрема: за допомогою гносеологічно-правового методу ґрунтовно розглянуто діяльність підрозділів

Національної поліції щодо запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи; на основі методів узагальнення й аналізу отримано результати протидії насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи; порівняльно-правовий метод сприяв вивченню законодавства щодо запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи; статистичний, документальний та метод соціального опитування використано для з'ясування прогалин в організаційно-правовому забезпеченні запобіжної діяльності.

Дане монографічних досліджень є одним із перших, що охоплює вивчення кримінологічних засад запобігання підрозділами Національної поліції насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО.

У монографії:

- окреслено перелік найістотніших чинників, що впливають на результати діяльності підрозділів Національної поліції щодо запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя і здоров'я особи, які вчиняються студентами ЗВО. До таких, зокрема, належать: недосконалість нормативно-правового регулювання запобіжної діяльності; відсутність окремого підрозділу в МВС щодо організації профілактики злочинності та ін.;

- удосконалено кримінологічну характеристику основних складів тяжких насильницьких кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО, зокрема щодо їх рівня, структури, динаміки, географії тощо;

- розвинуто вчення про особу студента ЗВО, що вчиняє насильницькі кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи, зокрема наведено її кримінологічний портрет: зазвичай особа чоловічої статі, неодружена, котра дотримується певних норм співіснування; вирізняється брутальністю, агресивністю, жорстокістю тощо;

- окреслено систему індивідуально-профілактичних заходів підрозділів Національної поліції щодо запобігання насиль-

ницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО. До таких, зокрема, слід віднести: офіційне попередження; поставлення на профілактичний облік студентів, від яких можна очікувати вчинення злочину; оперативно-профілактичне спостереження за студентами, що знаходяться на профілактичному обліку, з метою вчасного виявлення злочинного наміру; документування насильницьких кримінальних правопорушень на стадії готування або незакінченого замаху тощо;

– дістали подальший розвиток знання про основні детермінанти, що визначають вчинення насильницьких кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи студентами ЗВО (соціально-економічні, політико-ідеологічні, правові, соціально-психологічні, організаційно-управлінські та детермінанти, пов'язані з недоліками правоохоронної і правозастосовної діяльності).

– визначено форми взаємодії щодо запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя і здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО: обмін інформацією про об'єкти загальної та індивідуальної оперативної профілактики, про осіб (кримінальні правопорушення), що готують(ся), криміногенні чинники (37 %); спільне розроблення загальних і спеціальних планів запобігання кримінальним правопорушенням; публікації в науково-практичному виданні МВС України «Бюлетень з обміну досвідом роботи» в рубриці «Запобігання насильницькій злочинності» та ін.;

– охарактеризовано підходи до формування загальнопрофілактичних заходів підрозділів Національної поліції щодо запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, що вчиняються студентами ЗВО: розроблення й реалізація комплексних і цільових програм запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням проти життя і здоров'я особи, а також спеціальних планів профілактики зазначених кримінальних правопорушень у конкретній області, районі, навчальній установі з метою виявлення й усунення детермінантів зазначених кримінальних правопорушень тощо.